

ઘોરણી : 12

ગુજરાતી

પાઠ : 23

સમતા અને બંધુતાના પથદર્શિકાં...

સ્વાધ્યાત્મ

પ્રશ્ન 1. નીચેના પ્રશ્નોના એક-એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) આંબેડકરના પિતા ભોજન પહેલાં શું કરાવતા હતા?

➤ આંબેડકરના પિતા ભોજન પહેલાં કુટુંબનાં સૌને ઘરમાં
બેસાડી એમની પાસે ભજન, દોહા, શલોક વગેરે
ગવાવતા.

(2) સયાજીરાવ ગાયકવાડે ઘરે આવીને રાણીને શું કહ્યું?

- સયાજીરાવ ગાયકવાડે ઘર આવીને રાણીને કહ્યું કે
આપણા બધા પ્રયત્નો અને પૈસા સાર્થક થયા.
આજે એક મહાન કાર્યથી મળેલી સક્ષમતા જોઈને
અને પ્રાપ્ત થયેલા યશથી આનંદ થયો.

(3) આંબેડકરને કોણે અને શા માટે શિષ્યવૃત્તિ આપી?

➤ આંબેડકરને મહારાજ સયાજુરાવ ગાયકવાડે
સમાજશાસ્ક, અર્થશાસ્ક અને જાહેર નાણાંતંત્રનો
અભ્યાસ કરવા શિષ્યવૃત્તિ આપી.

(4) બ્રિટિશ વડા પ્રધાન મેકડોનાલ્ડે પૂર્ણાઙુતિ ભાષણમાં
શું કહ્યું?

➤ બ્રિટિશ વડા પ્રધાન મેકડોનાલ્ડે પૂર્ણાઙુતિ ભાષણમાં
ચુવાન અંબેડકરના ભાષાને ભાષણને
વકતૃત્વકલાના ઉત્તમ નમૂનો કર્યો.

(5) ડૉ. બાબાસાહેબના જીવનની તત્ત્વત્રયી કઈ છે?

➤ સ્વતંત્રતા, સમાનતા અને બંધુતા એ ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરના જીવનની તત્ત્વત્રયી છે.

(6) ડૉ. બાબાસાહેબના મતે બંધુતાનો શો અર્થ છે?

➤ ડૉ. બાબાસાહેબના મતે બંધુતા એટલે બધા ભારતીયો વચ્ચે ભાઈયારાની ભાવના.

પ્રશ્ન 2. નીચેના પ્રશ્નોના બે – ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

(1) ગોળમેજુ પરિષદના ભાષણ પછી આંબેડકર વિશે કેવો ખ્યાલ ઉલ્લો થયો?

➤ ગોળમેજુ પરિષદના ભાષણ પછી પરિષદમાં ઉપસ્થિત સૌને આંચકો લાગ્યો. ભારતીય પ્રતિનિધિઓમાં ખંબખાટ મચી ગયો. એ યુવાનની સાચી, નીડર, નિર્બય અને વિવેકપૂર્ણ સ્પષ્ટ વાણીએ સમગ્ર પરિષદ ઉપર ઘેરી અસર ઉલ્લો કરી.

(2) બાબાસાહેબની ગુરુભક્તિ વિશે લખો.

➤ બાબાસાહેબના ગુરુ મહાદેવ આંબેડકર જાતિએ બ્રાહ્મણ હતી. બાબાસાહેબે એમના હથ નીચે પ્રાથમિક શિક્ષણ મેળવ્યું હતું, તેમના ગુરુએ જ તેમની અટક આંબાવડેકરમાંથી બદલીને આંબેડકર કરી હતી. એમના વયોવૃદ્ધ ગુરુજી બાબાસાહેબને અચાનક સામેથી મળવા આવ્યા ત્યારે તેઓ ખુરશીમાંથી ઉલા થઈ તેમને પડે લાગ્યા.

તેમને આદર સહિત પોતાના કાર્યાલયમાં દોરી
લાવ્યા. એ સમયે તેમની ખાસ કમાણી નહોતી છતાં તેમણે
ગુરુજીને પાંચ પાન, પાંચ સોપારી, સવા રૂપિયો અને નવી
ધોતી ગુરુદક્ષિણારૂપે ગુરુજીને ચરણે ધર્યો. પોતાના
કાર્યાલયમાં ગુરુજીનાં પગલાં પડ્યાં. આશી તેમણે
ધન્યતાની લાગણી અનુભવી. તેમની ગુરુભક્તિ અજોડ
હતી.

તેમણે પોતાના જન્મદિવસ - હીરક મહોત્સવ પ્રસંગે
મુંબઈના નરેપાક્ષમાં યોજાયેલી વિશ્વાસ સભા સમક્ષ
ગૌરવથી ઉલ્લેખ કરીને કહ્યું, "ગુરુજી તેમને શાળામાં બપોરે
રિસેસમાં પ્રેમથી ભાખરી-શાક જમાડતાં." આ તેમનું
શાળાજીવનનું મીઠું સંભારણું હતું.

(3) અમરાવતીના ભાષણમાં બાબાસાહેબે કઈ વેદના વ્યક્ત કરી?

- અમરાવતીમાં 'બેરાર પ્રાંત અસ્પૃશ્ય પરિષદ'માં ડૉ. બાબાસાહેબ આંબેડકરે ભાષામાં પોતાની વેદના વ્યક્ત કરતાં કહ્યું કે આભડછેટથી માત્ર અધ્યતોને જ નુકસાન થયું નથી. એનાથી સવણોને પણ નુકસાન થયું છે અને સૌથી વધુ નુકસાન તો રાજ્યને થયું છે.

પ્રશ્ન 3. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તાર ઉત્તર લખો :

(1) સામાજિક સમરસતાના નિર્માણમાં બાબાસાહેબનું યોગદાન.

➤ ડૉ. બાબાસાહેબનો એક સામાજિક સમતા અને બંધુભાવ તરફ વિશેષ હતો. તેમણે સમાજના સર્વીંગીણ વિકાસ માટે જ વિદ્યા પ્રાપ્ત કરી હતી.

સમાજની પ્રગતિ માટે અને અસ્પૃશ્ય અને
સ્પૃશ્ય બંને વર્ગને લાભ થાય એ માટે તેમણે અનેક
યોજનાઓ બનાવી હતી. તેમણે શ્રીધર પંત સાથે મળીને
'સમાજ સમતા સંઘ'ની સ્થાપના કરેલી. આ સંસ્થાનો
ઉદ્દેશ પણ હિંદુ સમાજમાંથી નાત-જાત અને અસ્પૃશ્યતા
દર કરવાનો હતો. તેમની દરેક ચળવળમાં બંધુભાવ
અને સામાજિક સમાનતા જ કેન્દ્રસ્થાને હતાં.

તેઓ સ્પષ્ટ માનતા હતા કે સમાજમાં ઉંચનીયનો
બેદ, જાતિવાદ અને અસ્પૃશ્યતા ન રહેવાં જોઈએ તેમજ
દરેક વ્યક્તિને સમાન તક મળવી જોઈએ. વ્યક્તિનું
સ્થાન જન્મથી નહિ; પરંતુ યોગ્યતાથી નક્કી થવું જોઈએ.
દેશમાંથી અસ્પૃશ્યતા અને સામાજિક વિષમતા દ્વારા થશે
તો જ દેશનો જ વિકાસ થશે.

સામાજિક સમરસતા જગવાય એ હેતુથી જ આ
સંસ્થા હેઠળ ઉચ્ચ વર્ગના પુરોહિત દ્વારા અસ્પૃશ્યોનાં
લગ્ન વૈદિકવિધિથી કરાવવાં, ગણેશોત્સવ, સમુહભોજન,
આંતરજ્ઞાતિય લગ્નને પ્રોત્સાહન આપ્યું – એવા અનેક
કાર્યક્રમો તેમણે કર્યા હતા. એક રાજ્યના નાગરિક હોવા
ઇતાં વાધરી માત્ર પોતાની જ્ઞાતિ પુરતી જ મર્યાદિત
રાખવી એ રાજ્યક્રોહ ગણાય એવું એમણે સ્પષ્ટપણે કહેલું.

તેમણે માર્ચ 1924માં સ્થાપેલી 'અહિજૂત હિતકારિએ
સલા' દ્વારા પણ અસ્પૃશ્ય અને સ્પૃશ્ય બંનેને લાભ થાય
અને સમાજની પ્રગતિ થાય એવાં જ કાર્યો કર્યાં હતાં. આ
રીતે બાબાસાહેબ દરેક ચળવળ દ્વારા સમાજમાં બંધુભાવ,
સામાજિક સમતા, એકત્રતા અને સમરસતાના
નિર્માણમાં યોગદાન આપ્યું હતું.

(2) ડૉ. આંબેડકરના વિવિધ સત્યાગ્રહો અને તની અસરો જણાવો.

- અસ્પૃશ્યો મહારાજા ચવદાર તળાવના પાણીનો ઉપયોગ કરી શકતા નહોતા. નાસિકના કાલારામ મંદિરમાં ભગવાનનાં દર્શનનો પણ તેમને હક નહોતો. આથી આ બંને સ્થાનો પર અસ્પૃશ્યોને સમાનતા અને ન્યાય મળે એ માટે ડૉ. આંબેડકરે સત્યાગ્રહ શરૂ કર્યો.

તેમણે ચવદાર તળાવમાંથી એક અંજિલ ભરીને પાણી
પીધું અને વિશાળ જનસમુદ્દરે તેનું અનુકરણ કર્યું. એ દિવસ
સામાજિક સમાનતા માટેનો પરમ મંગળ ભાગ્યશાળી
ગણાયો. આ સત્યાગ્રહની એ અસર પડી કે મહાડ
નગરપાલિકાએ પોતાના અધિકાર નીચે આવતા
ચવદાર તળાવનું પાણી અસ્પૃશ્યો માટે ખુલ્લું મૂકવાની
જહેરાત કરી છતાં મહાડના અસ્પૃશ્યોને તળાવનું પાણી
વાપરવાનો અધિકાર મળ્યો નહોતો.

મહાડના કેટલાક બ્રાહ્મણોએ પણ આ સત્યાગ્રહને ટેકો
આપ્યો. આંબેડકરે તેમના સત્યાગ્રહમાં દરેક વર્ષના, ખાસ
કરીને બ્રાહ્મણોને પણ સામેલ કરવાની છચ્છા દર્શાવી. તેમનો
સત્યાગ્રહ અહિંસક હતો અને હિંદુ ધર્મના ઉજાર માટે હતો.
આંબેડકરે બાળગંગાધર ટિળકના પુત્ર શ્રીધર પંત સાથે
મળીને 'સમાજ સમતા સંઘ' નામની સંસ્થા બનાવી અને ઉચ્ચ
વર્ષના પુરોહિતો દ્વારા અસ્પૃશ્યોને વૈદિકવિધિશી લગ્ન
કરાવવા, ગણેશોત્સવ, સમૂહભોજન જેવા અનેક કાર્યક્રમો કર્યો.

આમ, આંબેડકરના દરેક સત્યાગ્રહ કહો, ચળવજ કહો
કે સંઘર્ષ પણ તેનો ઉદ્દેશ્ય એકમાત્ર સમાજમાંથી
અસ્પૃશ્યતાની બીમારી ફર કરવાનો હતો. સાચા અર્થમાં
કહીએ તો એ બંધુભાવ અને સામાજિક સમતા તરફ લઈ
જનારી મહત્ત્વની સામાજિક કાંતિ હતી.

Thanks

For watching